

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

NEGREBETSKA Olga Mykolayivna –

Candidate of Pedagogical Sciences, senior lecturer at the Department of Art Education of the Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: pedagogical technologies of formation of musical culture of future music teachers.

Стаття надійшла до редакції 09.12.2021 р.

УДК 378.008

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-200-112-116

ОСЕРЕДЧУК Ольга Анатоліївна –

кандидат історичних наук,
доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи,
керівник Центру маркетингу та розвитку, Львівського національного університету імені Івана Франка,
експерт Українського культурного фонду,
голова ГЕР 02 Культура і мистецтво НАЗЯВО
ORCID:<https://orcid.org/0000-0002-3192-3129>
e-mail: Oseredchuk.ola@gmail.com

ЗОВНІШНІЙ ТА ВНУТРІШНІЙ МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Упродовж останніх років серед українських учених підвищився інтерес до проблеми моніторингу якості освіти. Виокремлена проблема є багатогранною. Проведення моніторингу в закладі освіти сприймається педагогічними працівниками як нагальна потреба сьогодення. Викладачі «відкриті» до інновацій та змін у своїй професійній діяльності, але відсутні чітка модель моніторингу якості професійної підготовки майбутніх фахівців та методика його проведення; не простежується єдиного підходу до оцінювання якості професійної підготовки майбутніх фахівців. Крім того, зафіксовано, що розуміння моніторингу керівниками закладів освіти зводиться до поняття внутрішнього контролю за освітнім процесом [3].

Моніторинг проводиться відповідно до Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту», постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання запровадження зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти» від 25 серпня 2004 року № 1095, цього Порядку, інших актів законодавства, документів закладів освіти, програми моніторингу, договору про проведення моніторингу (за його наявності).

Відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України від 16.01.2020 року, № 54 зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 10 лютого 2020 року за № 154/34437 «Про затвердження Порядку проведення моніторингу якості освіти» зазначено: моніторинг проводиться з метою виявлення та відстеження тенденцій у розвитку якості освіти

в країні, на окремих територіях, у закладах освіти, встановлення відповідності фактичних результатів освітньої діяльності її заявленим цілям, оцінювання причин відхилень від цілей.

Моніторинг проводиться відповідно до таких принципів: систематичності та системності; доцільності; прозорості моніторингових процедур та відкритості; безпеки персональних даних; об'єктивності одержання та аналізу інформації під час моніторингу; відповідального ставлення до своєї діяльності суб'єктів, які беруть участь у підготовці та проведенні моніторингу [10].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковцями вивчалися проблеми моніторингу якості освіти: дидактичні умови моніторингу якості навчання в старшій школі (І. Макаренко), питання управління моніторингом розвитку навчальної діяльності учнів (З. Рябова); з'ясовано теоретичні і методичні основи моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників (І. Гириловська); розроблено систему моніторингу якості освітньої діяльності загальноосвітнього навчального закладу (В. Приходько); створено модель автоматизованої системи моніторингу якості діяльності загальноосвітніх навчальних закладів (О. Білик) та ін.

Мета статті – розкрити сутність зовнішнього та внутрішнього моніторингу якості освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах сучасності найбільш прийнятною є концепція, що ґрунтується на компетентнісному, системно-діяльнісному, особистісно-орієнтованому, проблемно-орієнтованому, програмно-цільовому та інтерактивному підходах та інтегрує теоретичні

твердження щодо забезпечення цілісності й функціонування управління якістю освіти у закладі вищої освіти, що передбачає наявність єдиної освітньої політики, відповідність управління якістю освіти у закладі вищої освіти сучасним тенденціям теорії та практики управління, відповідність структури управління якістю освіти у закладі вищої освіти стратегії та завданням його роботи, узгодженість діяльності всіх учасників управлінського процесу у виробленні рішень в межах своєї компетенції на підвалинах діалогічної адаптації, що забезпечується оперативним коригуванням відповідних планів (проектів тощо) для досягнення спільної мети, наявності чіткої системи забезпечення виконання управлінських рішень, розвитку демократичних засад управління, підвищення самостійності структурних підрозділів закладів вищої освіти; наявності непередбачених змін, що викликає необхідність моніторингового супроводу розвитку керованого об'єкту для його оптимального наближення до заданого результату; постійного вдосконалення управління якістю освіти у закладі вищої освіти.

Сьогодні не існує спільної думки з такого фундаментального питання, як визначення поняття «моніторинг». Одні вчені й практики (П. Анісімов, В. Зуєв, О. Майоров, Л. Шибасєва) розглядають моніторинг як засіб удосконалювання системи інформаційного забезпечення управління освітою, інші (А. Галаган, В. Качерманьян, А. Савельєв, Л. Семушина) – підвищення ефективності стратегічного планування розвитку середньої й вищої професійної освіти. А. Орлов розглядає моніторинг у контексті підвищення якості управлінських рішень і при здійсненні педагогічних інновацій. В. Кальней, Н. Михайлова, Н. Селезнєва використовують моніторинг як засіб оцінки якості освіти. М. Гузаїров, І. Єлісєєв, А. Сапронов розглядають моніторинг як інформаційну основу в системі оцінювання й управління якістю освіти на регіональному рівні, а І. Вавілова, Л. Виноградова, Т. Макарова та ін. – на рівні навчального закладу, педагога, студента, учня [11].

У Законі України «Про освіту», Статті 48, зазначено, що моніторинг якості освіти – це система послідовних і систематичних заходів, що здійснюються з метою виявлення та відстеження тенденцій у розвитку якості освіти в країні, на окремих територіях, у закладах освіти (інших суб'єктах освітньої діяльності), встановлення відповідності фактичних результатів освітньої діяльності її заявленим цілям, а також оцінювання ступеня, напряму і причин відхилень від цілей [5].

Система моніторингу якості освіти – це

система спостережень, оброблення, оцінювання та аналізу інформації про стан якості освіти, прогнозування її змін і розроблення рекомендацій для ухвалення рішень щодо підвищення якості освіти [1].

Г. Єльнікова визначає моніторинг як інформаційно-регулятивний супровід розвитку системи [4].

Т. О. Лукіна, О. О. Патрикєєва розглядають моніторинг як ефективний засіб здобуття інформації про функціонування освітньої системи та її компонентів, що є надзвичайно важливим в умовах кардинальної модернізації національної освіти, дає змогу усунути прорахунки та розробити прогресивну стратегію розвитку освіти; як категорію педагогічну й управлінську, оскільки вона не копіює загальні положення теорії інформації, а переводить їх на мову педагогіки, психології й управління. Соціальна сутність освітнього моніторингу визначається тим, що саме він слугує головним засобом контролю й обліку передання соціального досвіду (змісту освіти) молодому поколінню [6].

О. Майоров вважає, що моніторинг в освіті – це система збору, обробки, зберігання й поширення інформації про освітню систему або окремі її елементи, яка орієнтована на інформаційне забезпечення управління, дозволяє робити висновки про стан об'єкта у будь-який момент часу й дає прогноз його розвитку [7].

О. Л. Назарова зауважує, що здійснення моніторингу для зіставлення здобутої інформації з міжнародними показниками дає змогу дістати матеріал для оцінювання системи освіти порівняно з іншими країнами. Освітній моніторинг, на її думку, є засобом нагляду за переданням соціального досвіду новому поколінню, відповідності фактичних результатів діяльності педагогічної системи її остаточній меті [9].

В. Горб розглядає педагогічний моніторинг освітнього процесу як фактор підвищення його рівня й результатів [2].

О. І. Локшина пов'язує моніторинг із оцінкою реалізації мети й планів і вважає головним завданням моніторингу зменшення різниці між ними [8].

Результати моніторингу якості освіти надають органам управління інформацію про стан освітньої системи та її складових, виявляють проблеми, що виникли під час досягнення освітньої мети, з'ясовують тенденції розвитку освіти для розробки відповідної ефективної освітньої політики. Тобто моніторинг якості освіти є дієвим інструментом управління її якістю.

Л. О. Петриченко під моніторингом якості освіти у закладі вищої освіти розуміє інформаційну систему, яка постійно

оновлюється й поповнюється, спираючись на безперервне стеження за станом і динамікою розвитку основних складових якості освіти за сукупністю визначених критеріїв з метою вироблення управлінських рішень щодо коригування небажаних диспропорцій на засадах аналізу зібраної інформації й прогнозування подальшого розвитку досліджуваних процесів [11].

Моніторинг якості освіти може бути внутрішній та зовнішній.

Внутрішній моніторинг якості освіти проводиться закладами освіти (іншими суб'єктами освітньої діяльності).

Зовнішній моніторинг якості освіти може проводитися будь-якими органами, підприємствами, установами, організаціями, іншими юридичними особами, що здійснюють незалежне оцінювання якості освіти та освітньої діяльності. Участь закладів освіти (інших суб'єктів освітньої діяльності) та учасників освітнього процесу у зовнішньому моніторингу якості освіти є добровільною, крім випадків, встановлених законодавством.

Порядок, види та форми проведення моніторингу якості освіти затверджуються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки організовує участь закладів освіти у порівняльних міжнародних дослідженнях якості освіти [5].

Розглянемо особливості зовнішнього та внутрішнього моніторингу, які мають місце в освітній практиці.

Внутрішній моніторинг характеризується тим, що його проводять фахівці самої установи (закладу освіти або органу управління освітою) задля поліпшення ефективності адміністрування, активізації освітньої діяльності, виявлення прогалин у знаннях тих, хто навчається, проведення дослідницької роботи щодо раціональності педагогічної методики тощо. Результати такого моніторингу мають вагу лише при внутрішньому використанні: збір даних про певні характеристики тих, хто навчається і показники їхнього розвитку; ресурси; конкретні факти порушення технологічності освітнього процесу та окремих його етапів, умов тощо. Не всі результати, отримані під час внутрішнього моніторингу, після їх аналізу й узагальнення оприлюднюються. Частина з них використовує керівництво в подальшій роботі без оголошення результатів [3].

Вимоги щодо здійснення ефективного внутрішнього моніторингу: вимірність і застосування стандартів і норм, можливість та реальність дотримання і виконання (узгодженість з можливостями, врахування її складових частин або елементів); наявність

інструментарію; використання досвіду та спираючись на аналіз поточного стану діяльності навчального закладу; наявність технологій інтерпретації фактичних результатів діяльності; попередження абсолютизації й перебільшення ролі різних нормативних вимог.

Критерії щодо здійснення внутрішнього моніторингу: об'єктивність з метою максимального уникнення суб'єктивних оцінок, врахування всіх результатів (позитивних і негативних), створення рівних умов для всіх учасників освітнього процесу; валідність для повної і всебічної відповідальності пропонованих контрольних завдань змісту досліджуваного матеріалу, чіткість критеріїв виміру та оцінки, можливість підтвердження позитивних і негативних результатів, які отримуються різними способами контролю; надійність результатів, що отримуються при повторному контролі, який проводять інші особи; систематичність у проведенні етапів і видів досліджень у певній послідовності та за відповідною системою; гуманістична спрямованість з метою створення умов доброзичливості, довіри, поваги до особистості, позитивного емоційного клімату.

Відповідальність за організацію роботи щодо здійснення внутрішнього моніторингу покладається на творчу групу освітнього закладу. Творча група: забезпечує виконання покладених на неї завдань з питань здійснення внутрішнього моніторингу відповідно до Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», нормативно-правових актів щодо організації освітнього процесу, проводить внутрішній моніторинг, координує і контролює діяльність щодо забезпечення об'єктивності, валідності, надійності, врахування психолого-педагогічних особливостей, систематичності, гуманістичної спрямованості; проводить єдину науково-методичну політику з питань здійснення внутрішнього моніторингу, впровадження нових технологій діагностування, направлених на забезпечення синхронності процесів спостереження, замірювання, отримання на цій основі знань про стан об'єкта з подальшим моделюванням, прогнозуванням та прийняттям відповідного управлінського рішення; розробляє систему здійснення внутрішнього моніторингу, яка безпосередньо підпорядковується педагогічній раді; забезпечує опрацювання та прийняття нових, перегляд і скасування попередніх методик щодо здійснення внутрішнього моніторингу, здійснює контроль за їх виконанням; забезпечує функціонування системи внутрішнього моніторингу в школі; веде облік моніторингових досліджень; організовує підготовку та підвищення кваліфікації педагогічних працівників з питань здійснення моніторингових досліджень;

організовує і проводить наради, конференції, семінари, виставки з питань моніторингу; здійснює постійний зв'язок з районними методичними службами з питань моніторингових досліджень; бере участь у міжнародному співробітництві з питань моніторингових досліджень [12].

Зовнішній моніторинг здійснюється незалежними спеціальними установами (центрами моніторингу, соціологічних досліджень) та кваліфікованими фахівцями за відповідною технологією (стандартизованою методикою) найчастіше для отримання статистично значущої достовірної інформації, яка є основою освітньої статистики держави. Такий моніторинг є по суті системою інформаційного забезпечення управлінської структури. Зовнішній моніторинг забезпечує: стандартизованість інформації; використання спеціальних апробованих методик; професіоналізм оцінювачів; високу достовірність і надійність інформації; вироблення варіативних рекомендацій; можливість узагальнення й порівняння на будь-якому рівні управління освітою; інформаційну основу для аналізу та вироблення освітньої політики на всіх рівнях. Основними формами зовнішнього оцінювання якості національної професійної освіти є акредитація та ліцензування закладів освіти, що проводяться на основі певних визначених критеріїв з метою перевірки, чи здатні заклади освіти надавати послуги необхідної якості. У процесі перевірки, згідно «Типової програми атестаційної експертизи та орієнтовних критеріїв оцінювання результатів діяльності закладів освіти», проводиться аналіз реального стану організації та здійснення освітнього процесу; оцінювання відповідності знань, умінь і навичок здобувачів освіти вимогам освітніх програм; визначення якості складу педагогічних і керівних працівників; аналіз наявної матеріально-технічної бази тощо. За результатами атестації, органи управління освітою встановлюють відповідність освітніх послуг закладів освіти державним стандартам певного освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівнів, вносять пропозиції щодо надання їм відповідного статусу, приймають рішення про створення, реорганізацію або ліквідацію закладів освіти. На жаль, така атестація характеризується значним формалізмом, оскільки основна увага акцентується на оформленні великої кількості довідок, документів, проведенні контрольних робіт, а не на реальних процесах та досягненнях закладу освіти [3].

Зовнішній моніторинг на міжнародному рівні проводиться шляхом участі України в міжнародних порівняльних дослідженнях (Міжнародному порівняльному дослідженні якості природничо-математичної освіти

(TIMSS), Міжнародному дослідженні якості освіти (PISA), Міжнародному дослідженні читацької грамотності (PIRLS) тощо).

Міністерство освіти і науки України організовує участь закладів освіти у порівняльних міжнародних дослідженнях якості освіти.

Результати міжнародних порівняльних досліджень у сфері загальної середньої освіти оприлюднюються на офіційному вебсайті Міністерства освіти і науки України та враховуються під час формування та реалізації державної політики у відповідній сфері.

Висновки та перспективи подальших розвідок наперед. Виокремлено багатогранність проблеми моніторингу якості освіти. З'ясовано сутність поняття «моніторинг». З'ясовано, що моніторинг проводиться з метою виявлення та відстеження тенденцій у розвитку якості освіти в країні, на окремих територіях, у закладах освіти, встановлення відповідності фактичних результатів освітньої діяльності її заявленим цілям, оцінювання причин відхилень від цілей.

Моніторинг якості освіти може бути внутрішній та зовнішній. Розглянуто особливості зовнішнього та внутрішнього моніторингу, які мають місце в освітній практиці.

Розглянуто вимоги і критерії щодо здійснення ефективного внутрішнього моніторингу.

Подальшого розгляду потребують питання моніторингу якості освіти як засобу підвищення ефективності освітнього процесу.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Борова Т. А. Теоретичні і методичні засади адаптивного управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників вищого навчального закладу: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.06. Київ, 2012. 430 с.
2. Горб В. Г. Педагогический мониторинг образовательного процесса как фактор повышения его уровня и результатов. *Стандарты и мониторинг в образовании*. № 5. 2000. С. 33–37.
3. Гириловська І. В. Теоретичні і методичні основи моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04. Київ. 2021. 548 с.
4. Єльнікова Г. В. Адаптивне управління: сутність, характеристика, моніторингові системи: Колективна монографія / Г. В. Єльнікова, Т. А. Борова, О. М. Касьянова, Г. А. Полякова та ін. / За загальною редакцією Г.В. Єльнікової. Чернівці: Технодрук. 2009. 572 с.
5. Закон України «Про освіту» (2014), Стаття 48.
6. Лукіна Т. О. Моніторинг якості освіти: теорія та практика. К.: Плеяди. 2005. 112 с.
7. Майоров А. Н. Мониторинг в образовании. Книга 1. Спб.: Издательство «Образование-Культура», 1998. 344 с.

8. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / За заг. ред. О. І. Локшини К. : К.І.С., 2004.128 с.

9. Назарова О. Л. Теоретичні основи управління якістю освітнього процесу в коледжі. Вісник ОДУ. 6. 2003. 54–58 с.

10. Наказ міністерства освіти і науки України від 16.01.2020 року, № 54 зареєстрований в міністерстві юстиції України 10 лютого 2020 року за № 154/34437 «Про затвердження Порядку проведення моніторингу якості освіти».

11. Петриченко Л.О. Теоретико-методологічні засади управління якістю освіти у вищому педагогічному навчальному закладі. : дис. ... доктора пед. наук: 13.00.06. Харків. 2014. 599.

12. Положення про внутрішній моніторинг якості освітнього процесу в Запорізькому навчально-виховному комплексі №63 Запорізької міської ради Запорізької області /polozhennja_pro_vnutrishnij_monitoring_jakosti_osv.pdf

REFERENCES

1. Borova, T. A. (2012). *Teoretychni i metodychni zasady adaptivnogo upravlinnja profesijnym rozvytkom naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv vyshchoho navchal'noho zakladu*. [Theoretical and methodical bases of adaptive management of professional development of scientific and pedagogical workers of higher educational institution]. Kyiv.

2. Нопб, В. Н. (2000). *Pedahohychecky monytopynh obpazovatel'noho pposseca kak faktor povyshenyua eho upovnyua y pezul'tatov*. [Pedagogical monitoring of the educational process as a factor in increasing its level and results].

3. Нурьловс'ка, І. В. (2021). *Teoretychni i metodychni osnovy monitorynhu yakosti profesijnoyi pidhotovky maybutnikh kvalifikovanykh robitnykiv*. [Theoretical and methodical bases of monitoring of quality of professional training of the future skilled workers]. Kyiv.

4. Yel'nykova, H. V. (2009). *Adaptivne upravlinnja: sutnist', kharakterystyka, monitorynhovi systemy*. [Adaptive management: essence, characteristics, monitoring systems]. Chernivtsi.

5. *Zakon Ukrainy «Pro osvitu»*. (2014). [Law of Ukraine «On Education»].

6. Lukina, T. O. (2005). *Monitytopynh yakosti osvity*. [Monitoring the quality of education].

7. Mayopov, A. N. (1998). *Monytopynh v obpazovanyu*. [Monitoring in education].

8. *Monitytopynh yakosti osvity: cvitovi docyahnennya ta ukrayinc'ki perspektyvy*. [Monitoring the quality of education].

9. Nazarova, O. L. (2003). *Teoretychni osnovy upravlinnja yakictyu osvitynoho pposseca v koledzhi*. [Theoretical foundations of quality management of the educational process in college].

10. *Nakaz ministerstva osvity i nauky Ukrainy*. [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine].

11. Petrychenko, L. O. (2014). *Teoretyko-metodolohichni zasady upravlinnja yakictyu osvity u vyshchomu pedahohichnomu navchal'nomu zakladi*. [Theoretical and methodological principles of education quality management in a higher pedagogical educational institution]. Kharkiv.

12. *Polozhennya pro vnutrishnij monitorynh yakosti osvitynoho pposseca v Zaporiz'komu navchal'no-vykhovnomu kompleksi №63*. [Regulations on internal monitoring of the quality of the educational process in the Zaporizhia educational complex №63]. Zaporizhia.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ОСЕРЕДЧУК Ольга Анатоліївна – кандидат історичних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи, керівник Центру маркетингу та розвитку, Львівського національного університету імені Івана Франка, експерт Українського культурного фонду, голова ГЕР 02 Культура і мистецтво НАЗЯВО.

Наукові інтереси: зовнішній та внутрішній моніторинг якості освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

OSEREDCHUK Olha Anatolijivna Ph.D. – assistant professor in Department of general pedagogy and pedagogy of high school, Chief of Marketing and development Center Ivan Franko National University of Lviv, an expert at the Ukrainian Culture Foundation, Head of EC 02 Culture and Art at NAQA.

Circle of scientific interests: external and internal monitoring of education quality.

Стаття надійшла до редакції 23.11.2021 р.

УДК: 378.091.3:811.162.1:640.4

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-200-116-120

РАНИЮК Оксана Петрівна –

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри слов'янської філології

Хмельницького національного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8859-9254>

e-mail: oksana.raniuk@gmail.com

СПОСОБИ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТАМИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА»

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Проблема формування мотивації до вивчення студентами іноземної мови у ЗВО обумовлена створенням європейського простору вищої освіти, що

потребує реалізації складних завдань щодо більш ефективного міжнародного спілкування та більш глибокого взаєморозуміння. Зростання пріоритету вищої освіти в системі суспільних цінностей, прагнення України долучитися до